

Nr 18

*Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motioner
angående säkerställande av städers rättigheter och tradi-
tioner.*

Ärendet

I detta utlåtande behandlas de likalydande motionerna I: 446 av herrar Gösta Jacobsson, Lidgard, Wallmark och Schött och II: 494 av herrar Magnusson i Borås, Thylén, Lothigijs, fröken Ljungberg och herr Regnéll (alla m).

Hemställan avser:

»att riksdagen måtte göra framställning hos Kungl. Maj:t att i samband med övergången till det beslutade nya systemet med enhetliga kommunbeteckningar överväga åtgärder för att i förekommande fall säkerställa den administrativa kontinuiteten med det historiskt givna stadssamhället och därvid, för såvitt vederbörande stad så begär eller det eljest finnes lämpligt, resolutionsvis föreskriva i vilken ordning och av vilken kommun eller kommundel stadens eventuella kvarstående äldre rättigheter och traditioner skall fortsättningsvis uppbäras».

Bakgrund m. m.

Statsmakterna beslöt 1969 (prop. 63, KU 44, 45 och 49, rskr 405—407) att nuvarande beteckningar på de borgerliga primärkommunerna — landskommun, köping och stad — skall mönstras ut ur kommunallagarna och ersättas med den enhetliga beteckningen kommun. Reformen träder i princip i kraft den 1 januari 1971. En särskild lag (1969: 780) med anledning av införande av enhetlig kommunbeteckning m. m. utgör ett led i den beslutna reformen. Lagen reglerar bl. a. tillämpningen av föreskrifter om stad i lag eller annan författning. Sådan föreskrift skall enligt lagen fr. o. m. den 1 januari 1971 i stället avse kommun, som består av område vilket enligt den vid utgången av år 1970 gällande kommunindelningen utgjorde stad, och, i den mån inte Kungl. Maj:t förordnar annat i ärende om ändring i kommunindelningen, kommun i vilken sådant område ingår. I lagen föreskrivs vidare att stads ensamrätt till auktionsverksamhet skall upphöra vid utgången av år 1970. Om stad då utövar sådan rätt inom visst område,

får kommun som består av detta område eller kommun i vilken området ingår intill utgången av år 1972 utöva samma rätt inom området eller det större område Kungl. Maj:t bestämmer i ärende om ändring i kommunindelning.

I sitt av riksdagen i denna del godkända utlåtande (1969:44) uttalade utskottet i frågan om enhetlig kommunbeteckning (9 reservanter; 4 fp, 3 m och 2 s) bl. a. följande:

Att begreppen landskommun, köping och stad inte bör kvarstå som administrativa beteckningar är enligt utskottets mening riktigt. Som enhetlig beteckning bör i stället i enlighet med propositionens förslag användas ordet kommun. Utskottet vill understryka att detta inte innebär, att de nämnda begreppen försvinner, i den mån de har betydelse utöver sin administrativa innebörd. Så är fallet framför allt med stadsbegreppet. Reformen innebär sålunda inte att de svenska städerna avskaffas utan endast att ett led utgår ur den hittillsvarande definitionen på begreppet stad, nämligen det som kommit att alltmer fördunkla begreppets ursprungliga innebörd av tåtort av viss högre dignitet. Beteckningen stad kommer sålunda sannolikt allt framgent att begagnas för de nuvarande stadskommunernas tätbebyggelsekärna. Därutöver kommer den troligen att vinna tillämpning även med avseende på andra tätorter av större omfattning. Utskottet delar departementschefens uppfattning, att några särskilda föreskrifter om användandet av beteckningen stad inte bör vara erforderliga utan att en fri språkutveckling bör få vara avgörande härvidlag.

Om reformens räckvidd vill utskottet dessutom framhålla följande. Reformen innebär inte något förbud för kommun att begagna t. ex. tjänstbenämningar som innehåller ordet stad som förstavelse. Den utgör inte heller hinder för kommun att utöver sin officiella beteckning ange sig som stad eller ange förefintligheten av en stad inom kommunen. I internationella sammanhang torde kommun med fördel kunna framträda under benämning som anknyter till förhållandena i det främmande landet eller eljest till allmänt gällande språkbruk.

Här skall också erinras om att lagen (1919:293) om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning reglerar förfarandet vid ändring i den kommunala indelningen ävensom principerna för lösningen av därvid uppkommande frågor om fördelning av tillgångar och förbindelser m. m. En grundprincip i lagen är att erforderliga föreskrifter med anledning av indelningsändring skall med ledning av lagens föreskrifter meddelas av Kungl. Maj:t i samband med ändringsbeslutet. Det må vidare nämnas, att lagen innehåller en särskild bestämmelse (§ 11) om indelningsändrings inverkan på kommunala stadgars giltighet. Enligt denna skall sådana stadgar efter indelningsändring i tillämpliga delar gälla inom samma område som förut, där ej i sammanhang med beslutet om ändringen eller sedermera i laga ordning förordnats annorledes.

Slutligen må här även erinras om Kungl. Maj:ts på sedvanerätt grundade s. k. permutationsrätt, som öppnar möjlighet till ändringar i förvaltningsföreskrifter för donationer m. m. genom särskilda resolutioner.

Motionerna

Mot bakgrunden av beslutet om införande av enhetliga kommunbeteckningar fr. o. m. den 1 januari 1971 ifrågasätter motionärerna om inte särskilda åtgärder kunde och borde vidtas för bibehållande av »bandet med det historiska stadssamhället och den administrativa kontinuiteten». Någon form av lagstiftning torde enligt motionärerna vara erforderlig för ändamålet. Motionärerna uttalar att olika möjligheter att lösa frågan torde föreligga. De anför i anslutning därtill följande:

En möjlighet synes vara att vid kommunsammanslagningar, där en eller flera städer ingår som parter, Kungl. Maj:t beslutar att den nya kommunen eller dess äldre stadskärna skall uppbära de kvarstående rättigheter och traditioner, som tillkommit den äldre staden. Även må stad utan samband med kommunsammanslagning kunna begära en resolution av Kungl. Maj:t av angivna innebörd. På så sätt skulle den administrativa kontinuiteten kunna i viss mån bevaras. I den mån som befinnes lokalt önskvärt och lämpligt kan även ett speciellt organ för miljövårdande uppgifter sammanhängande med stadens historia skapas i form av stadens äldste eller liknande. Resolutionen i ämnet från Kungl. Maj:ts sida av angiven innebörd torde slutligen också ge vederbörande kommun den legala befogenheten att vid kontakter med utlandet uppträda som stadens talesman.

Utskottet

Riksdagen beslöt i december förra året om införande av enhetliga kommunbeteckningar. Beslutet innebär bl. a. att begreppet stad fr. o. m. den 1 januari 1971 inte längre betecknar vare sig en särskild kommuntyp eller viss kommun över huvud taget. I samband med beslutet antogs vissa tillämpningsföreskrifter, för vilkas innehåll ovan redogjorts. Dessa kompletteras vid ändring i kommunindelningen av gällande regler i kommunala indelningsslagen och beslut, som träffas med stöd härav. Enligt utskottets mening synes inga ytterligare statsmakternas föreskrifter eller andra särskilda åtgärder erforderliga för att säkerställa administrativ kontinuitet och i övrigt tillgodose de nuvarande stadskommunernas berättigade intressen i samband med reformen. Med hänsyn härtill och då någon anledning att nu rubba det fattade beslutet inte föreligger, kan utskottet inte tillstyrka någon riksdagens åtgärd i anledning av förevarande motioner. Utskottet hemställer därför,

att riksdagen avslår motionerna I: 446 och II: 494.

Stockholm den 3 mars 1970

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Georg Pettersson (s), Sveningsson (m), Harald Pettersson (cp), Sörlin (s), Richardson (fp), Hernelius (m), Nyquist (s), Ivar Andersson* (s), Norberg (s) och Hans Petersson (fp); samt

från andra kammaren: herrar Larsson i Luttra (cp), Adamsson (s), Nilsson i Östersund* (s), Henningsson (s), Nelander (fp), Björkman (m), fru Thunvall (s), herrar Johansson i Trollhättan (s), Boo* (cp) och Strömberg (fp).

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar Sveningsson, Hernelius och Björkman (alla m), vilka anfört:

I samband med fjolårets riksdagsbeslut om införande av enhetliga kommunbeteckningar berövades de hittillsvarande städerna den historiskt givna rätten att använda stad som officiell beteckning. Den närmare innebörden av beslutet klarlades emellertid inte och betydande oklarhet föreligger om beslutets räckvidd. Tydligt är emellertid att genom beslutet för de enskilda städernas del varje legal form för sambandet med det förflutnas levande värden saknas. Med hänsyn härtill finner vi det angeläget att särskilda åtgärder vidtas för bibehållande av bandet med det historiska stadssamhället. Lämpligen kan detta ske genom att Kungl. Maj:t i samband med kommunsammanläggningar, där en eller flera städer ingår som parter, beslutar att den nya kommunen skall uppbära de traditionella och kvarvarande rättigheter som tillkommer den äldre staden. Det bör även stå stad fritt att utan samband med kommunsammanläggning begära en resolution av Kungl. Maj:t av angivna innebörd.

Under hänvisning till vad sålunda anförts anser vi att utskottet bort hemställa,

att riksdagen, med bifall till motionerna I: 446 och II: 494, hos Kungl. Maj:t anhåller om åtgärder i syfte att vid övergången till det beslutade nya systemet med enhetliga kommunbeteckningar i förekommande fall säkerställa den administrativa kontinuiteten med det historiska stadssamhället, däribland den att Kungl. Maj:t, om vederbörande stad begär det eller det eljest finnes lämpligt, resolutionsvis föreskriver i vilken ordning och av vilken kommun eller kommundel stadens eventuella kvarstående äldre rättigheter och traditioner fortsättningsvis skall uppbäras.